

A GELLÉRT

Száz évvel ezelőtt, 1918. szeptember 26-án adták át a nagyközönségnek a fővárosi gyógyfürdők „zászlóshajóját” a Szent Gellért Fürdőt és Szállodát, a magyar szecessziós építészet e kései remekét. A fürdőpalota ma is Budapest egyik legvonzóbb idegenforgalmi attrakciója, pedig eredeti épülete hajdanán nem volt más, csak egy zavaros, melegvízű tavacska bódéja.

A Sáros fürdő az 1880-as években

A Gellért-hegy lábánál fakadó meleg vízű források már évszázadok óta szolgálják az ott élő vagy oda vándorló emberek fürdési szórakozását és gyógyulni vágyását. Középkori források szerint a helyén már a 13. században egy szerény ispotály és szabadtéri medence szolgált, ahol *Szent Erzsébet* gyógyította a leprás beteget. Iszapos vizéről Sáros fürdőnek nevezték. A nagy török utazó, *Evlja Cselebi* is megemlékezik a helyről, melynek vize „a francia betegségre és más hétféle bajra hasznos”.

Buda 1686-os visszafoglalása után kincstári tulajdonba kerül, majd *I. Lipót* a háziiorvosának adományozta. Az orvos halála után, 1718 és 1809 között Buda város birtokolta, a *Sagics* család tulajdonába került, akik egészen 1895-ig, lebontásáig használták.

Mert Budapest és az ország a honfoglalás ezeréves évfordulójának megünneplésére készül. A fővárosban nagyszabású építkezések zajlanak, és 1894-ben megkezdik egy új Duna-híd, a mai Szabadság híd építését is. Ezzel a Sáros fürdő sorsa megpecsételődött:

régi épületét lebontják, telkét pedig a Fővárosi Közmunkák Tanácsa kisajátítja. Ekkor veszi kezdetét az a feltöltési munka, melynek során kialakul a mai Gellért tér, miközben az addig felszínen látható gyógyforrások mélyre, mintegy 15 méterrel a föld alá kerülnek.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1899. szeptember 14-én tartott üléséről átiratot intézett a székesfővárosához, amelyben felajánlotta ezeket a kisajátított telkeket és a gyógyforrások boltozott építményben összefoglalt területeit fürdőtelep létesítése céljaira.

Ez az átirat összecsengett azzal a szándékkal, hogy a székesfőváros meg akarja venni a kincstártól a Sáros fürdő területét. Több közgyűlésen foglalkoztak is a témával. Többször felmerült, hogy Budapest közvéleménye fel van háborodva azon a pazarlason, hogy a régi fürdő lebontása miatt, immáron ötödik éve folyik a Dunába az értékes gyógyvíz. Az építési telek hosszas huzavona után 1904-ben került a főváros tulajdonába. Tervezésére nyilvános pályázatot írtak ki, melyen

Sebestyén Artúr, Hegedüs Ármin és Sterk Izidor összevont pályázatai nyertek. Ekkor egy több éves tervezői munka vette kezdetét.

A fővárosi tisztaban volt az építkezés jelentőségével, a fürdővárosi rang gazdasági hasznával, ezért az eredeti szerény pályatervet állandóan bővítette, növelte a szállodai szobák számát, a fürdő és a medencék területét, emelni kívánta az orvosi ellátás színvonalát. Ezek a bővítések természetesen jelentős költségnövekedéssel is jártak. Hosszas egyeztetés után végre a fővárosi tanács 1911 áprilisában megadta az építési engedélyt.

A munkálatok még azon év júniusában elkezdődtek s egészen 1912 nyaráig folytatódtak. Ekkor azonban a vésszen emelkedő költségek miatt a munkát leállították, s közel egy évig szünetelt. Ezalatt a törvényhatósági bizottságnak kemény munkával sikerült elérnie, hogy a közgyűlés megszavazza az eredeti költségvetés kétszeresét, 10 millió 300 ezer koronát.

A szükséges többletköltségek biztosítása után 1913 tavaszán az építkezés végre folytatható volt. A világháború kitörésekor azonban még mindig csak a puszta falak álltak a Duna partján. Ezekben az években szinte minden köz- és magánépítkezés szünetelt, az építőanyagok, különösen a vas- és fémanyagok a haditermelést szolgálták. Súlyos munkaerőhiány lépett fel, képzett szakmunkásokat szinte lehetetlen volt találni. Volt olyan időszak, mikor az építkezés területét fegyveres őrség védte az elszaporodó lopások miatt.

Végül minden nehézséget legyőzve, a legnehezebb háborús időkből, hét éves kitarató munka árán, 1918 őszére mégis sikerült a munkálatokat befejezni, és szeptember 26-án ünnepélyes keretek között a nagyközönség számára is megnyílt az európai színvonalú intézmény. A megnyitón *Benedek Dezső* építész, aki szinte városi „kormánybiztosként” felügyelt az építkezésre, így méltatta az elkészült művet: „A régi múlt idők hatalmas alkotásai jutnak eszembe. *Caracalla palotája* lehetett ilyen. A jelenkor építményei

A Gellért fürdő és szálló még üres építési területe

Fotó: Divald Károly

közül csak egyet ismerek, hozzá hasonlót: a Heliopolisi nagyszállodát Egyiptomban, Cairo közelében.”

Az átadás alkalmából ismertető füzetet osztottak ki a résztvevők között, melyet Hegedüs Ármin, az egyik tervező építész írt. Ebből idézünk: „A Ferenc József-híd felől jövet, hatalmas méretekben bontakozik ki szemünk előtt a Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló épülethozzájárulásának monumentális, arányai-ban klasszikus, de részleteiben és ornamentikájában magyaros és kissé keletiesen ható architektúrája. A nagy, öt emeletsorra osz-

tott falfelületeket már kellemes patina vonta be, amelyből a főpárkánynak és erkélyeknek hullámos köcsipkézései érdekesen válnak ki. A gyógyszállóhomlokzat karakterét, a minden nyílás elé épített erkély vagy terrasz különösen kiemeli. Az épület kétféle rendeltetését különösen a két főbejárat kiképzése hangsúlyozza. A Gellért-tér felől van a gyógyszálló főbejárata, modern, nagy szállók jellegzetes portáljával, amely fölött Gárdos Aladár érdekes reliefsorozatjai vannak kőbe faragva. A Gellérthegygel szemben, a Kelenhegyi-út felől van a fürdő főbejárója, amelybe hatalmas, gazdagon tago-

zott körívzetten át jutunk. Az ívezetet Róna Józsefnek nagyszabású, a gyógyulást jelképező szoborcsoportjai tartják.”

Az épület belső tereinek berendezését és díszítését a korszak kiváló iparművészei, szobrászai (Ligeti Miklós, Róna József, Huszár Adolf, Róth Miksa és Manó, Péter Sándor, Ney Simon, Telcs Ede) készítették. Az itt alkalmazott Zsolnay-féle építészeti kerámiadíszítés pedig minden bizonnyal e műfaj legszebb és legmonumentálisabb példája.

A Gellért hamarosan a magyar és a nemzetközi közönség kedvelt pihenő- és szórakozóhelye lett. Nem utolsósorban annak köszönhetően, hogy a szálloda konyháját 1927-től Gundel Károly bérelte, kinek neve garanciát jelentett a vendéglátás minőségére.

Az Európában is kuriózumnak számító hullámedencét 1926–27-ben építették meg a fürdő korábbi parkjának területén, majd 1934-ben egy pezsgőfürdővel tovább bővült a szolgáltatások köre.

Budapest ostroma idején a fürdő épülete és berendezése súlyos károkat szenvedett. A szobák egy részét 1945-ben helyreállították, az épület fürdőszárnyát csak 1961-ben, majd a szállót 1980-ban újították fel. Az együttes teljes körű felújítása 2007-ben kezdődött és 2008 tavaszán fejeződött be.

A Gellért név napjainkban is fogalom, a magyar fürdőkultúra és vendéglátás jelképe egyben mértéke.

A kész fürdőpalota, 1920-as évek

